KULLEĠĠ SAN BENEDITTU
Sekondarja, Ħal Kirkop

Marka

EŻAMI TA' NOFS IS-SENA – 2015/16

Livell 5 sa 7

IT-TIENI SENA **MALTI** **Ħin: Sagħtejn u kwart**

Isem: ______________________________ **Klassi:** ___________

Istruzzjonijiet lill-istudenti:

Wieġeb il-mistoqsijiet kollha kif mitlub.

Ortografija, punteġġjatura, sintassi, ideat u preżentazzjoni tajbin jgħinuk biex tikseb riżultati aħjar.

GĦALL-UŻU TAL-GĦALLIEMA

Mistoqsija	A	B	Ċ	D	E	F	ORAL		TOTAL
Marki	12	10	4	6	28	20	10	10	100
Marka tal-istudent									

KUMMENTI

____

____

____

____

____

Taqsima A: IS-SILTA TAL-FEHIM MILL-QARI

Aqra sewwa din is-silta u wieġeb il-mistoqsijiet dwarha.

Il-Komunikazzjoni f'Malta tul is-snin

Il-komunikazzjoni hija aspett mill-aktar importanti fil-ħajja tagħna, tant li l-ħin kollu nfittxu u naraw kif se nikkomunikaw aħjar. Hawnhekk se nagħtu ħarsa ħafifa lejn uħud mill-mezzi differenti ta' komunikazzjoni li kellna fi gżiritna tul is-snin u kif dawn żviluppaw matul is-sekli. (par.1)

Il-Banditur huwa dak ir-raġel li fi żmien il-Kavallieri, kien iwassal l-aħbarijiet lin-nies. Dan kien imur fil-pjazza, flimkien ma' raġel ieħor li kien idoqq it-trumbetta, tanbur jew qniepen, u hemmhekk kien jaqra l-bandu (l-aħbarijiet) bit-Taljan u wara jispjegah bil-Malti. (par.2)

Il-Qniepen kellhom irwol mill-aktar importanti. Fl-imgħoddi, meta n-nies tal-irħula ma kellhomx arloġġ, kienu jqassmu l-ġurnata u l-ħin bid-daqq tal-qniepen tal-knisja. (par.3)

Kienet is-sena 1860 meta beda s-servizz tal-posta bejn irħula f'Malta stess. Bejn l-1954 u l-1981, l-uffiċċju tal-posta fetaħ diversi fergħat madwar Malta. Iżda llum il-ġurnata, minħabba mezzi ġodda ta' komunikazzjoni, is-servizz tal-posta m'għadux imfittex daqs qabel. (par.4)

Fl-1901, beda dieħel it-Radju f'Malta. Fl-1935, iddaħħal ir-*redifussion* li kien jaħdem bil-cable u kien f'għamla iżgħar mir-radjijiet. Ir-*redifussion* kien iservi wkoll biex javża lin-nies li kien se jkun hemm xi ħbit mill-ajru fi żmien it-Tieni Gwerra Dinjija. (par.5)

It-televiżjoni daħal f'Malta fl-1957. L-ewwel servizz bil-Malti ġie trasmess fl-1962 b'erba' sigħat ta' programmi fil-ġimgħa. Dawn komplew jiżdiedu maż-żmien sakemm illum il-ġurnata nsibu diversi stazzjonijiet Maltin li jxandru erbgħa u għoxrin siegħa kuljum. (par.6)

It-telefown beda jitħaddem f'Malta fl-ewwel nofs tas-seklu għoxrin. Li xi ħadd ikollu telefown kienet xi ħaġa ta' lussu u għalhekk familja waħda biss f'kull triq kien ikollha dan is-servizz. Lejn **tmiem is-seklu** għoxrin, f'Malta beda dieħel l-użu tal-**mowbajls**. **L-internet** daħal bejn wieħed u ieħor fl-istess perjodu. Illum il-ġurnata dan is-servizz avvanza ħafna tant li ssib diversi persuni li għandhom aċċess għall-internet f'kull ħin tal-ġurnata, inkluż fuq il-mowbajl personali tagħhom. **(par. 7)**

Bl-avvanzi kbar li seħħew, speċjalment fl-aħħar għexieren ta' snin, saret aktar faċli biex nikkomunikaw mhux biss ma' dawk li niltaqgħu magħhom ta' spiss iżda wkoll ma' nies li jinsabu 'l bogħod minna u dan, f'ħin qasir. (Par. 8)

Silta addattata mill-artiklu **Il-Komunikazzjoni f'Malta Tul is-Snin** ta' Bertram Portelli.

Taqsima A: Fehim mill-Qari	**(12-il marka)**

Wieġeb il-mistoqsijiet skont is-silta li qrajt.

Agħżel it-tweġiba t-tajba billi timmarka X fil-kaxxa x-xierqa:

1a.	F'din is-silta rajna kif żviluppat il-komunikazzjoni		Fid-dinja kollha
			F'pajjiżna
			Fl-Ewropa

1b.	Kemm-il tip differenti ta' komunikazzjoni rajna f'din is-silta?		Seba' tipi differenti
			Għaxar tipi differenti
			Disa' tipi differenti

(marka l-waħda)

2. Xogħol il-banditur kien (par. 2): (Immarka t-tajba b'**X** ħdejha).

_______ li jwassal il-posta lin-nies.
_______ li jwassal il-posta lill-anzjani.
_______ li jwassal l-aħbarijiet lin-nies. (marka)

3. L-iskop tal-qniepen fl-imgħoddi kien (par. 3): (Immarka t-tajba b'**X** ħdejha)

_______ biex iqassmu l-ħin u l-ġurnata minħabba la ma kellhomx arloġġ.
_______ biex jieħdu gost jisimgħuhom.
_______ biex jindunaw li wasal il-ħin għall-quddies. (marka)

4. Is-servizz tal-posta bejn irħula f'Malta stess beda

_______ fis-sena 1840
_______ fis-sena 1850
_______ fis-sena 1860 (marka)

5. Immarka t-tweġiba billi tagħmel **X** ħdejn it-tajba.

Fl-antik, li wieħed ikollu sett tat-telefown kienet xi ħaġa _______ tal-qamel

_______ ta' lussu

_______ normali

(marka)

6. Il-pronom mehmuż –na fil-kelma gżiritna f'paragrafu 1 qed jirreferi: (Immarka r-risposta t-tajba permezz ta' **X).**

a. _____ għall-gżira tagħhom.

b. _____ għall-gżira tagħna.

ċ. _____ għall-gżira tal-Għawdxin. (marka)

7. Meta beda jitħaddem it-telefown f'Malta (par. 7)?

____ (marka)

8. Mis-silta sib kelma li tfisser:

a. jwassal (par.6) - ______________ **b.** jintuża (par.5) ______________

(marka l-waħda)

9. Agħti kelma waħda li tagħmel sens skont is-silta flok il-kliem li ġej:

a. jispjegah (par.2) - ______________ **b.** Tmiem is-seklu (par.7) - _____________

(marka l-waħda)

Taqsima B. Il-Grammatika (10 marki)

1.	Imla l-vojt bl-għadd imtenni tal-kelma **"sieq"**	Waqt li kien qiegħed jilgħab ma' sħabu Mario waqa' u weġġa' _____________. (marka)
2.	"In-nanna għamlet il-kosksu bil-ful". Il-kelma **ful** qiegħda: Agħmel linja taħt it-tweġiba t-tajba.	a. Fis-singular b. Fil-kollettiv ċ. Fil-plural (marka)
3.	Liema minn dawn in-nomi huma fil-plural miksur? (Immarka t-tweġibiet billi tagħmel linja taħt il-kliem)	Mezzi (par. 1) programmi (par. 7) qniepen (par. 2) djar (par. 5) mowbajls (par. 8) aħbarijiet (par. 2) (marka l-waħda)
4.	Aqta' sing taħt il-kelma li fiha l-**pronom mehmuż** li jidher f'din is-sentenza.	Fl-1839 l-istampa ngħatat il-libertà u għalhekk wieħed seta' juri ħsibijietu fil-gazzetti. (marka)
5.	Immarka b'linja l-frażi **fl-istat kostrutt** fis-sentenza:	Waqt li kien qed jgħum, Silvio lemaħ kelb il-baħar. (marka)

6.	Aqleb fis-**singular.**	Il-qniepen kellhom irwol mill-aktar importanti. Il-______________ kellha rwol mill-aktar importanti. (marka)
7.	Għaqqad dawn il-kliem immarkati f'kelma waħda bl-użu tal-**pronom mehmuż**.	Toni **seraq lilna**. Toni ___________________. Rita **rat lili.** Rita _____________________
		(marka l-waħda)
8.	Mit-tieni paragrafu sib **pronom dimostrattiv** u iktbu fil-kolonna ta' faċċata.	Il-pronom dimostrattiv: _________________ (marka)

Taqsima Ċ. L-Idjomatika (4 marki)

1. Liema **qwiel** minn dawk li studjajt joqogħdu għal dawn is-sentenzi?

a. Mariella kienet ilha twissiha lil ommha biex lit-tifla ma tagħtihiex dak kollu li trid. Issa tilfet il-kontroll tagħha.

____

b. Minflok joqgħod jitgħażżen, Pietru ħaseb li aħjar imur jibda jkaħħal il-kamra li tant kien ilu biex jibda.

____

Taqsima D: Il-Kitba Funzjonali (6 marki)

D. Il-Kitba ta' Deskrizzjoni

F'madwar 40/60 kelma, iddeskrivi lill-ikbar ħabib/a tiegħek.

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

____

Taqsima D. Il-Letteratura (30 marka)

Di. Il-Poeżija (Nadriet 2 ta' Tarċisju Zarb) (20 marka)

1. Dawn huma l-ewwel żewġ strofi minn poeżija li qrajt matul din is-sena.

Kull flgħaxija xħin id-dalma
tifrex tulha u l-ħajja tnin
minn ġo knisja mwarrba, siekta,
jidwi leħen. Ilu s-snin

b'karba mnikkta, b'rogħda kbira,
lil min jersaq isemmagħlu
din il-ġrajja ta' żmien ilu.
Tisma' n-nies, titriegħed bħalu

a. X'jisimha l-poeżija u min kitibha?

____(2 marki)

b. Il-poeta jikteb li n-nies titriegħed bħal-leħen għax

1) tkun qed tħoss il-bard.
2) tkun qed titkexkex bil-biża'.
3) tkun qed tħoss il-bard u titkexkex bil-biża'. (marka)

ċ. Il-poeżija tirrakkonta ġrajja tad-dwejjaq li fiha jkunu mdaħħlin żewġ maħbubin. Agħmel linja taħt **żewġ** sentenzi li taħseb li jirrakkuntaw l-istorja fil-qosor.

1) Il-maħbubin jiġġieldu u jinfirdu.
2) Iż-żewġ maħbubin jiltaqgħu ħdejn il-knisja.
3) It-tfajla tasal fejn il-knisja imma l-ġuvni jidħak biha u ma jmurx jiltaqa' magħha.
4) Missier it-tfajla jistenna liż-żewġ maħbubin fejn il-knisja u joqtolhom it-tnejn.
5) Il-maħbubin ifissru lil Pawlu li huma kienu jinħabbu u hu jħallihom jiżżewġu. (2 marki)

d. Il-poeta jikteb il-poeżija permezz ta' strofi. Kemm fihom versi dawn l-istrofi?

____(marka)

e. Liema kelma mill-poeżija tirrima mal-kelma **tnin**?

1) żmien 2) ġrajja 3) snin (2 marki)

2. Dawn li ġejjin huma żewġ strofi minn poeżija li qrajt matul din is-sena.

Il-balluta lil xuxitha
Nokkli nokkli qed tagħmilha,
F'dar in-nemel ma nafx x'ġara,
Fixla u għawġ donnu daħlilha. *(Strofa A)*

In-nagħaġ qamu jirgħaw kmieni,
Il-mogħoż tgezzu ġol-widien,
Is-serduk jidden flgħaxija,
Kollu mgħaxxex id-dubbien. *(Strofa B)*

a. X'jisimha l-poeżija u min kitibha?

____(2 marki)

b. Fi **Strofa A** nsibu l-kelmiet ***balluta***, ***nokkli*** u ***fixla***. Liema kelma minnhom turi li din il-poeżija qed titkellem fuq xi ħaġa li tista tkun ta' periklu u inkwiet?

____(marka)

ċ. Fi **Strofa B** jissemmew ***in-nagħaġ***, ***is-serduk*** u ***d-dubbien***. Liema **tnejn** minn dawn huma mħawdin l-iktar u allura qed jagħmlu affarijiet li mhumiex normali jagħmlu?

____(2 marki)

d. Lejn l-aħħar tal-poeżija l-qarrejja jingħataw żewġ pariri - biex inaddfu l-bjut u jiftħu l-bjar. Dan tagħmlu biex aħna li qed naqraw nibżgħu għall-ilma għax f'Malta dan huwa prezzjuż ħafna. Immarka **żewġ** affarijiet oħra li nistgħu nagħmlu biex l-ilma nibżgħu għalih.

1) Naħslu snienna darba iva u darba le.
2) Ma nħallux il-vit iqattar.
3) Ma narmux karti fit-triq.
4) L-ilma li ma nixorbux fil-flixkun tal-iskola nsaqqu xi pjanta bih.
5) Ma nkissrux bankijiet. (2 marki)

3. Din hija silta minn poeżija li qrajt matul din is-sena.

Meta ninżel hawnhekk filwaqt li ħamra
ix-xemx tistaħba wara l-Fuqqanija,
u nara d-djar u 'l fuq mid-djar xi tamra
isewdu fuq il-ward ta' dik id-dija;

Filwaqt li f'qalb li tħobb tixgħel bħal ġamra
ix-xewqa tal-mistrieħ ġo dar kennija
u l-aħħar xbejba, li x-xemx għamlet samra,
titla' b'xi midra u jew b'xi luħ mgħobbija;

a. X'jisimha l-poeżija u min kitibha?

____(2 marki)

b. Liema huma **ż-żewġ** kuluri li l-iktar li jispikkaw fl-**ewwel vers** u fir-**raba' vers** tal-ewwel strofa?

1) l-isfar
2) l-aħdar
3) l-aħmar
4) l-abjad
5) l-iswed (2 marki)

ċ. Similitudni hija meta aħna nqabblu ħaġa ma' oħra. Eżempji ta' similitudni huma: ***niġri bħal fenek***, ***taqbeż donnok żring***, ***twil daqs ġiraffa***. Mit-tieni strofa sib u ikteb similitudni.

____(marka)

Dii. Ir-Rumanz (Fuklar Qadim u Bnadar Imċarrta ta' Trevor Zahra) (10 marki)

"Jien … u intom ilkoll," beda jgħidilna Toni minn taħt l-ilsien. "Aħna lkoll bnadar. Nixxejru 'l hawn u 'l hinn skont il-burdati tar-riħ. Ħsiebna dejjem li nperpru b'saħħitna kollha, nagħmlu ħafna ħsejjes qisna rridu ninqatgħu mill-irbit u nitilqu għal riħna… xejn ma nintebħu li mingħajr l-id soda tal-arblu, it-tperpir kollu tagħna jiżvinta fix-xejn."

Din hi parti minn diskors ta' Toni fil-bidu tar-rumanz.

1. Għid jekk hux **VERU** jew **FALZ** (3 marki)

		VERU	FALZ
a.	F'din is-silta Toni jqabbel lilna l-bnedmin mal-bnadar.		
b.	Skont Toni aħjar jekk ma jkunx hemm arblu għall-bnadar għax ikunu ħielsa.		
ċ.	Skont Toni meta ma jkunx hemm riħ aħjar għall-bnadar għax joqogħdu jistrieħu		

2. Fil-bidu tar-rumanz l-awtur jimmaġina li r-riħ u l-bnadar qed ikellmu lil xulxin u jagħtihom burdati li wieħed jista' jarahom biss fil-persuni. Għalhekk ngħidu li l-awtur qed juża:

a. rumanz. ☐
b. personifikazzjoni. ☐
ċ. strofa. ☐ (marka)

3. Fejn kienu twieldu Toni u oħtu Grace?

____(marka)

4. X'xogħol kienu jagħmlu z-zija Ġemma u z-zija Antida?

a. sefturi. ☐
b. periti. ☐
ċ. għalliema. ☐ (marka)

5. Daħħal dan il-kliem fil-vojt: **Antida**, **torqod**, **statwi**, **tidħak**

a) Fil-kamra tagħha n-nanna Ġolina kellha kollezzjoni ta' ____________________ tal-qaddisin.

b) Skont Toni n-nanna Ġolina ma kinitx ____________________ wisq billejl.

ċ) Iz-zija Antida kienet mara li Toni qatt ma raha ____________________.

d) Toni jirrakkonta li hu kien jibża l-iktar miz-zija ____________________. (4 marki)

Taqsima E. Il-Komponiment	**(20 marka)**

Agħżel **WIEĦED** minn dawn it-titli u ikteb komponiment ta' madwar 150 kelma.

1. Narrattiv: *Ikteb komponiment li jibda bil-kliem:* Is-sajjetti bdew ifaqqgħu waħda f'waħda u r-ragħad kien qisu t-tgergir ta' kelb kbir irrabjat. Ix-xita ma kienet waqfet xejn…

GĦAJNUNIET: Tinsiex tibda bis-sentenza mogħtija. Kemm kienet ilha nieżla x-xita?
Kien hemm ilma fit-triq? Int fejn kont.
X'kont qed tagħmel? Kont qed tibża'?
X'ġara mhux tas-soltu? Ikteb x'ġara ħaġa wara l-oħra.
Kif ħriġt minn din l-istorja

2. Deskrittiv: Il-karozza tal-ħolm tiegħi.

GĦAJNUNIET: Iddeskrivi l-karozza. X'kulur? Tagħmilha ttir?
X'għandha differenti? Għaliex hija tal-ħolm?
Kif beħsiebek tużaha?
Kemm huwa possibbli li jkollok din il-karozza?
Kieku tkun tixtieq li ħaddieħor ikollu din il-karozza? Għala iva/le?

3. Argumentattiv: X'inhuma l-vantaġġi u l-iżvantaġġi li fl-iskejjel sekondarji l-istudenti jkunu mħallta, bniet u subien flimkien. Aħjar kieku l-iskejjel sekondarji jkunu bniet biss jew subien biss? Għaliex?

GĦAJNUNIET: Taħseb li sistema mħallta tagħmel differenza fit-tagħlim? Kif?
X'inhuma l-vantaġġi u l-iżvantaġġi taż-żewġ sistemi?
Fejn taħseb li s-subien huma aħjar mill-bniet?
Fejn taħseb li l-bniet huma aħjar mis-subien?
Kieku kont int li tiddeċiedi, x'sistema kont tagħżel li tidħol fil-pajjiż?
Taf b'xi sistemi oħra?